

Πολιτιστικός Οργανισμός
Δήμου Ελευσίνας

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

RUZZANTE
Οι Χωριάτες

Καλοκαίρι 2008

Εξώφυλλο: "Χωριάτικος χορός" του Pieter Brueghel

RUZZANTE

Οι Χωριάτες

Η σφραγίδα του Ruzzante

Η πιο χαμένη απ' όλες τις μέρες μας
είναι εκείνη που δε γελάσαμε.

Αριστοτέλης

Στην Αρχαία Αθήνα ιδιαίτερα, η πολιτισμική της, αλλά σ' ένα μεγάλο μέρος και η πολιτικό κοινωνική της ακμή, στηρίχθηκε στην παιδευτική λειτουργία του θεάτρου. Γύρω του αναπτύχθηκαν θεσμοί και κοινωνικές διαδικασίες αδιανόητες για την σύγχρονη κοινωνία.

Ο Αισχύλος, ο μεγάλος πρόγονος μας, πράγμα που πολύ εύκολα ξεχνάμε, καθόρισε τα παραπάνω ως μέγας καινοτόμος του θεάτρου.

Έχουμε χρέος να αποκαταστήσουμε την συνέχεια αυτής της μοναδικής παρακαταθήκης. Είναι αναγκαίο θεσμοί, κοινωνία και πολιτικά πρόσωπα να συμβάλλουμε ώστε η Ελευσίνα να αναδειχθεί ως σημαντικός τόπος θεατρικής μνήμης, παραγωγής και αναζήτησης. Πρέπει τάχιστα να συμβάλλουμε στην εξασφάλιση των αναγκαίων υποδομών. Ήδη εκτός της θεατρικής σκηνής του Π.Ο.Δ.Ε αξιόλογη προσπάθεια γίνεται στην εκπαίδευση.

Δεν είναι μόνο ο διαπαιδαγωγικός ρόλος του θεάτρου που θα συμβάλλει πολλαπλά στην αναβάθμιση της ζωής μας, αλλά η κληρονομιά του Αισχύλου πρέπει να είναι συνεχώς παρούσα μουσειακά, αλλά και ως ζώσα εξελισσόμενη πραγματικότητα.

Μ' αυτό τον τρόπο η πόλη μας θα ξεχωρίζει για τα μοναδικά της θετικά χαρακτηριστικά, αποκτώντας έτσι κύρος, άρα δύναμη, για να αντιμετωπίζει κάθε επιβουλή.

Τότε δεν θα είμαστε η εύκολη λύση, κάθε επιβλαβούς περιβαλλοντικά χωροθέτησης, όπως η μονάδα ηλεκτροπαραγωγής της Χαλυβουργικής ή οι επεκτάσεις των ΕΛ. ΠΕ πρώην ΠΕΤΡΟΛΑ.

Πρέπει να συγχαρούμε όλους τους συντελεστές της παράστασης, που και πάλι είναι σίγουρο ότι θα μας προσφέρουν μοναδικές θεατρικές συγκινήσεις.

Ιδιαίτερα να ευχαριστήσουμε τον δάσκαλο της θεατρικής μας προσπάθειας, τον Δημήτρη Θεοδώρου, που συνέβαλλε τα μέγιστα στο νέο αυτό ξεκίνημα.

Τέλος να συγχαρούμε τον Δημήτρη Ανδρώνη, υπεύθυνο της θεατρικής σκηνής, όχι μόνο για την συμβολή του στην επίλυση των μικρών ή μεγάλων προβλημάτων, αλλά και για την διδασκαλία των τραγουδιών και την παραγωγή αυτού του τόσο περικεκτικού και καλάίσθητου προγράμματος.

Ο Πρόεδρος του ΠΟΔΕ
Αντιδήμαρχος

Γαβριήλ Καμπάνης

Σημείωμα του σκηνοθέτη

Αγαπητοί φίλοι θεατές

η ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ του Πολιτιστικού Οργανισμού του Δήμου Ελευσίνας, μετά την πρώτη περσινή θεατρική επικοινωνία μαζί σας με το έργο του Δημήτρη Κεχαϊδη "Το πανηγύρι", φέτος ετοίμασε και σας παρουσιάζει μια ιταλική αναγεννησιακή κωμωδία. Μια τριλογία που έγραψε στις αρχές του 16ου αιώνα ο Άντζελο Μπεόλκο -ο Ρουτζάντε- που τον ονόμασαν Σαίξπηρ του Βενετσιάνικου θεάτρου και διασκεύασε στα μέσα του 20ου αιώνα ο γάλλος ηθοποιός και σκηνοθέτης Αντρέ Ζιλ με τίτλο "Οι χωριάτες"

Ο Ρουτζάντε ζει σε μια εποχή που κυριαρχεί στο θέατρο η *commedia Rusticalla* η αγροτική κωμωδία- πρόδρομος της *commedia dell' Arte*.

Σε μια εποχή που όλα αλλάζουν τα καράβια διαπλέουν τον κόσμο ολόκληρο, επινοείται η πυξίδα, η τυπογραφία διαδίδει τη γνώση, οι εικαστικές τέχνες βρίσκονται σε άνθηση, ανακαλύπτεται η μεγαλύτερη ήπειρος της γης, ο Ρουτζάντε, ο ξακουστός αυτός θεατρίνος δεν μπορούσε παρά να συμπλεύσει με την εποχή του.

Οι "Χωριάτες" είναι ένα έργο με κοινωνικό περιεχόμενο, ένας ύμνος στον άνθρωπο, τη ζωή, τον έρωτα και την ειρήνη.

Στην παράστασή μας με σεβασμό στο θέατρο και το θεατή επιχειρείται η σκηνική ανάγνωση-παρουσίαση ενός έργου μοναδικών θεατρικών ρυθμών και υψηλής αισθητικής που καταγράφει τη ζωή των χωρικών μέσα στις τέσσερις εποχές του χρόνου, στο πέρασμα από το Μεσαίωνα στην Αναγέννηση.

Με τις παραστάσεις μας χτίζουμε όλοι μαζί τα θεμέλια για τη δημιουργία ενός θεάτρου στην πόλη που γέννησε το μέγιστο ποιητή της εθνικής μας τέχνης, Αισχύλο.

Ευχαριστώ θερμά όλους όσους βοήθησαν και μόχθησαν για τη σκηνική πραγμάτωση αυτής της υπέροχης αναγεννησιακής κωμωδίας. Ιδιαίτερα τον πρόεδρο του Πολιτιστικού Οργανισμού, αντιδήμαρχο Γαβριήλ Καμπάνη και τον αντιπρόεδρο Δημήτρη Ανδρώνη που πίστεψαν σ' αυτή τη θεατρική προσπάθεια και την αγκάλιασαν με ενθουσιασμό και αγάπη. Όλους εσάς τους θεατές. Με την αγάπη σας και την παρουσία σας τιμάτε τη δουλειά μας.

Καλή σας ψυχαγωγία

Δημήτρης Θεοδώρου

“Η γνωριμία μου με τον Ρουτζάντε”

Αν θυμάμαι καλά, ήταν την άνοιξη του 1955 που «γνώρισα» τον Άντζελο Μπεόλκο, τον «Ρουτζάντε». Κάθε απόγευμα πήγαινα στο αναγνωστήριο της βιβλιοθήκης του Άρσεναλ για να μαζέψω στοιχεία σχετικά με την Κομέντια ντελ' Άρτε. Ήμουν τότε μέλος του θιάσου Φάμπρι που εργαζόταν πάνω στην προέλευση των υπηρετών στο κλασικό θέατρο. Μας απασχολούσε η «Οικογένεια Αρλεκίνου».

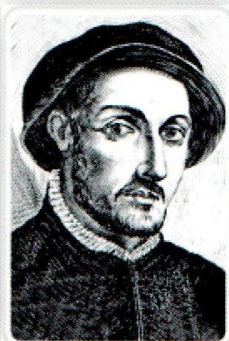
Έτσι, ανακάλυψα έναν συγγραφέα που η πρωτοτυπία του άξιζε πολύ καλύτερη μεταχείριση. Παραξευέτηκα μάλιστα που τα έργα του δεν είχαν ακόμη παιχτεί στη Γαλλία. Αλλά έκανα λάθος. Το 1902 ένας δραματικός θιάσος είχε δώσει δύο παραστάσεις του μονόπρακτου έργου του «Μπιλόρα», που ξαναπαίχτηκε 27 χρόνια αργότερα από τον Σαρλ Ντυλέν στο Ατελιέ. Αυτό εξηγείται και από το γεγονός ότι η γλώσσα του, που θύμιζε γλώσσα του Ραμπελαί, ήταν «υγιής» και υπήρχε φόβος να σκανδαλίσει ένα μέρος του γαλλικού κοινού της εποχής μας. Στην Αναγέννηση ήταν αλλιώς τα πράγματα. Διαβάστε, ας πούμε, ένα «Λόγο» του Ρουτζάντε προς τον Καρδινάλιο της Πάντοβας. Εκεί ο Παδουανός υμνεί με απολαυστικό τρόπο, στην Σεβασμιότητά του, τις πιο κρυφές χάρες των γυναικών του τόπου του. Δεν θα μπορούσαμε να φανταστούμε κάτι τέτοιο σήμερα. Ένας γνωστός συγγραφέας να διηγείται κάτι παρόμοιο στον Αρχιεπίσκοπο των Παρισίων!

Μόλις διάβασα τα έργα του Ρουτζάντε μπήκα στον πειρασμό όχι να διασκεδάσω τις κωμωδίες του, αλλά να φτιάξω ένα έργο που θα συγκέντρωνε διάφορα θέματα διασκορπισμένα σ' όλο του το έργο. Αυτό μου ήταν εύκολο γιατί ο ήρωας είναι ο ίδιος σε όλες του τις κωμωδίες. Ένας χωριάτης απλοϊκός μαζί και πανούργος, πλεονέκτης και δειλός, και φυσικά πάντα θύμα. (Ο ίδιος ο συγγραφέας υποδυόταν πάντα το πρόσωπο αυτό, που το είχε ονομάσει Ρουτζάντε). Αν και τα θέματα που μ' ενδιέφεραν ήταν άλλα κωμικά και άλλα τραγικά, για μένα έφτιαχναν ένα και μόνο κόσμο. Τον κόσμο των άξεστων χωριατών της εποχής εκείνης, που η χαρά τους για τη ζωή ξεσπάει με πολύ περισσότερη δύναμη γιατί ξέρουν ότι το μέλλον τους είναι αβέβαιο. Αυτόν τον ίδιο κόσμο τον ξαναβρήκα στα έργα του ζωγράφου της Αναγέννησης Μπρέγκελ. Για μένα υπάρχει τόσο εμφανής πνευματική συγγένεια ανάμεσα στον Φλαμανδό ζωγράφο και στον Ιταλό συγγραφέα, που χωρίς την παραμικρή δυσκολία έβγαλα μερικούς τύπους από τους πίνακες του Μπρέγκελ για να τους βάλω στο χορό των χωριατών μας. Μην ψάξετε, λοιπόν, από πού προέρχονται οι δύο αυτοί ζητιάνοι, που δεν θα τους βρείτε στον Ρουτζάντε, ούτε ποιος μου έδωσε την ιδέα να χωρίσω τη δράση σε τρεις εποχές.

Οι «χωριάτες» χρωστάνε τη ζωή τους στο πείσμα και στο πνεύμα συντροφικότητας μιας μικρής ομάδας ηθοποιών που με επικεφαλής έναν σκηνοθέτη επί 4 ή 5 χρόνια αγωνίζονταν γι' αυτούς.

Τελικά είναι παρήγορο να διαπιστώνει κανείς ότι το πνεύμα αυτής της συντροφικότητας με είχε οδηγήσει στο αναγνωστήριο μιας βιβλιοθήκης όπου, εντελώς τυχαία, γνώρισα κάποιον Άντζελο Μπεόλκο, που τον λέγανε Ρουτζάντε...

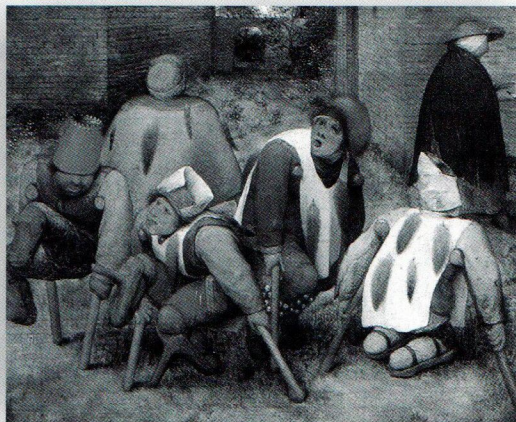
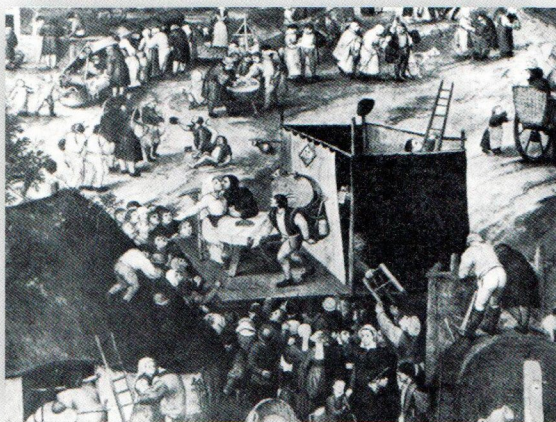

Ένας χυμώδης πρόγονος

Ο Angelo Beolco επονομαζόμενος Ruzante είναι μια μοναδική και σημαντική προσωπικότητα στην ιστορία του ευρωπαϊκού θεάτρου. Αποτελεί με το έργο του τον κρίκο ανάμεσα στην Κομέντια ντελ Άρτε και στην Λόγια κωμωδία του Μεσαίωνα. Η Λόγια κωμωδία αποτελεί απ' ευθείας απόγονο της Ρωμαϊκής κωμωδίας του Τερέντιου κυρίως αλλά και του Πλαύτου που, βέβαια, μιμήθηκαν τις «υποθέσεις» και την πλοκή του Μένανδρου. Οι μίμοι όμως που μετέφεραν μέσα στον μεσαίωνα τον λαϊκότερο Πλαύτο τού έδωσαν πολλά από τα λαϊκά του γνωρίσματα σε ρεαλιστικότερο βαθμό. Ο Τερέντιος τροφοδότησε κυρίως τους κλασικοθρεμμένους συγγραφείς της Αναγέννησης ενώ οι μίμοι με τον διασκευασμένο Πλαύτο δραματούργησαν ένα παράλληλο ιδίωμα μιμούμενοι τις μεσαιωνικές φάρσες, την αγοραία γλώσσα και αντλώντας υποθέσεις από την καθημερινότητα μιας εποχής με ελευθέρια ήθη, απουσία αξιών, αντικληρική σάτιρα, ύποπτες εμπορικές συναλλαγές, ερωτική ανεξιθρησκία, πολεμικό ρεμπελιό, μικροαπάτες, τεχνάσματα επιβίωσης, ληστρικές ρεμούλες, φόνους και γλέντια, κλεψιές και βιασμούς παρθένων, απαγωγές για κολασμένους καλόγερους.

Ένας χυμώδης πρόγονος που υπόγεια τα σημάδια του αδιόρατα, μουσικά έφτασαν και σε μας και αποτυπώθηκαν στον Χουρμούζη, στον Βυζάντιο, στον Καρύδη και σαφώς στις ζακυνθινές «ομιλίες» και στον Δημήτριο Γουζέλη και στον Σαβόγια Ρούσμελη.

Κώστας Γεωργουσόπουλος
ΔΙΑΛΟΓΟΙ - Εκδόσεις "Ηριδανός"

Η αναγεννησιακή κωμωδία

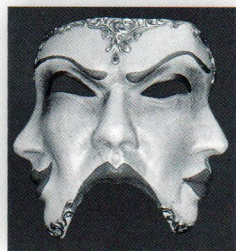
"Ανάμεσα στα τέλη του 15ου αιώνα και στα μέσα του 16ου, ένα χρονικό διάστημα που αντιστοιχεί σε μια ανθρώπινη ζωή, θεμελιώθηκε, ουσιαστικά η τέχνη του θεάτρου, από μια κοινωνία όπου το αστικό στοιχείο κατευθυνόταν, με βραδύ ακόμα ρυθμό, προς την αυτονομία του".

Αυτό υποστηρίζει ο Ιταλός ιστορικός του θεάτρου Βίτο Παντόλφι, και προσθέτει ότι η αναγεννησιακή κωμωδία μετέφερε στη σκηνή την ίδια τη ζωή, χρησιμοποιώντας ως αρχέτυπο το "Δεκαήμερο" από όπου αντλεί στοιχεία που έχουν ήδη μια θεατρική διάσταση. Αφετηρία παραμένει πάντα η ανάμνηση της αρχαιότητας, αλλά, από τα

μέσα κιόλας του αιώνα, ξεχωρίζει κανείς εύκολα την έντονη επίδραση των πεζογράφων και όχι μόνο του Βοκκάκιου.

Η επιθυμία των δραματουργών να καθρεφτίσουν στα έργα τους το σύγχρονο κόσμο, να παραμερίσουν τις λογοτεχνικές περιποιήσεις, είναι πρόδηλη στην υιοθέτηση διαφορετικών γλωσσικών ιδιωμάτων, ανάλογα με το αν τα πρόσωπα ανήκουν στην ύπαιθρο ή στις πόλεις, στη μεσαία τάξη ή στο προλεταριάτο των βαστάζων. Ο συγγραφέας ενδιαφέρεται ν' αποδώσει ή να διακωμωδήσει τον τρόπο, αυθεντικό και καθημερινό, που εκφράζονται.

Ο Παντόλφι παρατηρεί ότι στην αναγεννησιακή κωμωδία, η σαρκαστική επιθετικότητα επιχειρεί να καταπνίξει ένα οδυνηρό πλέγμα ανημπόριας. Στο βάθος αυτών των προσώπων, μπορούμε να βρούμε μασκαρεμένη, την ιστορική τραγωδία αυτών των καιρών, τη δίνη των αντιφάσεων που καταλήγει σε μια παράλυση - μια παράλυση που δεν καταφέρνει να κρύψει ο σκεπτικισμός. Αυτή η ιδιότυπη περιπέτεια, που κράτησε κάτι λιγότερο από ένα αιώνα, έφτασε στο απόγειό της ανάμεσα στα 1510 και στα 1520, ανάμεσα στο Μακιαβέλι και τον Ρουτζάντε. Συνεχίστηκε, αποδυναμωμένη, για δεκάδες χρόνια, αναζητώντας μια διέξοδο που δεν μπορούσε να βρεθεί, όπως μαρτυρούν οι περιπτώσεις του Αρετίνο και του Τζορντάνο Μπρούνο. Τη διέξοδο αυτή την πρόσφερε τελικά η KOMENTIA NTEΛ' APTE, μέσα από την ακαταμάχητη ελευθερία του αυτοσχεδιασμού.

Ο Ιταλός ιστορικός αναφέρεται επίσης στην κρίση από την οποία ξεπήδησε η αναγεννησιακή κωμωδία. "Οι βάσεις που είχαν τεθεί τον Μεσαίωνα, με τις δομές που καθόρισε ο Δάντης και με την ελευθερία που κατάφερε να ανακτήσει, στο εσωτερικό αυτών των δομών, το

"Δεκαήμερο" οι θεσμοί, οι αρχές, τα ήθη και τα έθιμα, προϊόντα μιας αργής αλλά σίγουρης προόδου, όλα αυτά μοιάζουν να καταρρέουν μέσα σε μερικές δεκαετίες". Και μνημονεύοντας το τραγικό συνειδησιακό κενό της εποχής, ο Παντόλφι καταλήγει: "Το θέατρο αυτό, καμωμένο από ίσκιους και χλευασμούς, από πόνο κι από άσπλαχνες βλαστήμιες, καθώς κι από πικρές βεβαιότητες, κατορθώνει ν' ανακαλύψει το υπόστρωμα αυτού του φαινομένου, τους συνακόλουθους και κρυμμένους παράγοντές του, το οδυνηρό φορτίο της ιστορικής ανημπόριας".

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

ΡΟΥΤΖΑΝΤΕ Οι Χωριάτες

Διασκευή: Αντρέ Ζιλ
Μετάφραση: Ελπίδα Μπραουδάκη

Σκηνοθεσία - Σκηνικά - Κοστούμια: Δημήτρης Θεοδώρου
Μουσική: Κυριάκος Σφέτσας
Στίχοι: Λευτέρης Παπαδόπουλος
Διδασκαλία τραγουδιών: Δημήτρης Ανδρώνης
Χορευτικά: Μαρία Βαλαβάνη

ΔΙΑΝΟΜΗ

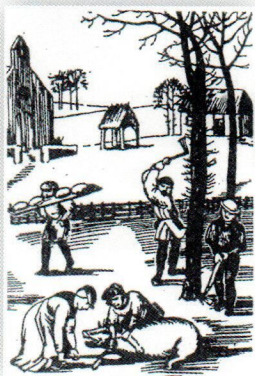
MENATO	Γιάννος Γαβαλάς
MANA MENAGKA	Λία Μαυράκη
ΜΠΕΤΙΑ	Μαρία Σιουμάλα
ΡΟΥΤΖΑΝΤΕ	Περικλής Νικολάου
ΦΛΩΡΑ	Κατερίνα Ιωάννου
ΚΩΛΟΣΟΥΡΤΟΣ	Γιώργος Στεφανίδης
ΣΤΡΑΒΟΥΛΙΑΚΑΣ	Σταύρος Χανάς
TATZIO	Γιώργος Στεφανίδης
ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ	Ελίνα Σταμνά
ΦΙΟΡΙΝΑ	Λαμπρινή Καλαντζή
ΠΑΠΑΣ	Παναγιώτης Κώνστας
ΠΙΟΛΟ	Νάσος Νικολαΐδης
TONINO	Σταύρος Χανάς
ΑΝΤΡΟΝΙΚΟ	Παναγιώτης Κώνστας
ANTONIO	Νίκος Μόρας

Ζωγραφική σκηνικού: Φάνης Δανιήλ
Αφίσα: Κωνσταντίνος Ανδρώνης
Φωτογραφίες: Γιάννης Νιώρας
Επιμέλεια προγράμματος: Δημήτρης Ανδρώνης - Δημήτρης Θεοδώρου

Ο ΡΟΥΤΖΑΝΤΕ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ.

Δεν είμαστε εντελώς σίγουροι για το πότε ακριβώς γεννήθηκε ο Άντζελο Μπεόλκο, που πέρασε στην ιστορία του θεάτρου με το όνομα Ρουτζάντε. Ξέρουμε πως πέθανε το 1542 και πως στον τάφο του έχει αναγραφεί η ηλικία του: 40 χρονών. Για πάρα πολύ καιρό ήταν επομένως φυσικό να ορίζεται ως χρόνος γέννησης το 1502. Ωστόσο, σ' ένα έγγραφο που βρέθηκε μετά τα μέσα του περασμένου αιώνα δηλώνεται ότι το 1526 ήταν ήδη ενήλικος, ότι είχε δηλαδή συμπληρώσει τα 25. Ενδέχεται λοιπόν να γεννήθηκε νωρίτερα. Νεώτεροι ερευνητές θεωρούν πιθανότερη χρονολογία το 1496- πράγμα που ενισχύει και την άποψη ότι ήταν καρπός μιας προγαμιαίας σχέσης ενός εύπορου γιατρού της Πάδοβας με κάποια από τις υπηρέτριες της οικογένειας. Ο Τζιοβάνι Φραντσέσκο Μπεόλκο, που απέκτησε άλλα έξι νόμιμα- παιδιά, πρέπει να ήταν ακόμη άγαμος όταν ήρθε στον κόσμο ο πρώτος του γιος που έμελλε αργότερα να δοξαστεί εκτοπίζοντας, καθ' οδόν, το πατρικό επώνυμο.

Ο Άντζελο μεγάλωσε πάντως σε ευνοϊκό ψυχολογικό κλίμα χάρις και στη γιαγιά του Πάολα Μπεόλκο- και ήρθε από πολύ νωρίς σε επαφή με τους πνευματικούς και καλλιτεχνικούς κύκλους της πόλης του, που αποτελούσε σημαντικό πολιτισμικό κέντρο. Το όνομα Ρουτζάντε το πήρε από κάποιο χωριάτη -συνονόματόι του υπάρχουν και σήμερα- αλλά η επιλογή δεν είναι τυχαία. Ruzzare ιταλικά σημαίνει: χωρατεύω, παίζω, κι ο Ρουτζάντε κάνει ο ίδιος, σ' ένα από τα έργα του, τον αναπόφευκτο συσχετισμό. Το πρόσωπο που έπλασε ως συγγραφέας και που ερμήνευσε ως ηθοποιός, από το 1520 κι έπειτα, ταυτίστηκε μαζί του, σε σημείο που το Ρουτζάντε έπαψε, ουσιαστικά να

αποτελεί ψευδώνυμο. Έτσι υπέγραφε τα γράμματά του, κι αυτό το όνομα χρησιμοποίησαν οι εκδότες του, όταν άρχισαν να τυπώνουν τα έργα του, κάμποσα χρόνια μετά τον θάνατό του.

Ο Ρουτζάντε βρήκε στο πρόσωπο του Άλβιζε Κορνάρο, ενός Βενετσιάνου ευπατρίδη που είχε εγκατασταθεί στην Πάδοβα, προστάτη, χορηγό και φίλο. Ο Κορνάρο, συγγενής της Αικατερίνης Κορνάρο, που είχε βασιλέψει στην Κύπρο ως το 1489, είχε συστήσει κατά το αναγεννησιακό πρότυπο, μια μικρή Αυλή. (Κοντά του έζησε και εργάστηκε και ο Τζιαν Μαρία Φαλκονέτο, ένας από τους υπολογίσιμους αρχιτέκτονες του καιρού του). Διαχειριστής της κτηματικής περιουσίας του Κορνάρο, ο Ρουτζάντε ήταν, ταυτόχρονα, και οργανωτής διαφόρων θεαμάτων που προσέφερε με ποικίλες αφορμές, ο εργοδότης του. Αυτή η διπλή ιδιότητα τον έφερνε σε επαφή τόσο με τον κόσμο των χωρικών, όσο και με τους αριστοκρατικούς κύκλους της Πάδοβας.

Το κοινό του Ρουτζάντε το αποτελούσαν οι ευγενείς, οι καλλιτέχνες και οι διανοούμενοι που συναθροίζονταν στο αρχοντικό του Κορνάρο. Πρόκειται, όπως παρατηρεί ο Μάριο Μπαράτο, για το οικείο "κοινωνιολογικό πλαίσιο της ιταλικής κωμωδίας του 16ου αιώνα: ένας ερασιτεχνικός θίασος- στην περίπτωση του Ρουτζάντε η σύνθεση του θιάσου παραμένει πάντως σταθερή, σε ό,τι αφορά τα βασικά στελέχη- παίζει για ένα επίλεκτο κοινό στην κατοικία ενός πρίγκιπα ή ενός χορηγού που έχει πάθος για το θέατρο. Ωστόσο, υπάρχει κάτι νέο, κάτι πρωτότυπο στα έργα αυτού του συγγραφέα, που είναι, όπως διαπιστώνουμε από ομόφωνες μαρτυρίες, και εκπληκτικός ηθοποιός. Το νέο αυτό στοιχείο είναι το πρόσωπο με το οποίο ταυτίστηκε. Με τον Ρουτζάντε, ο χωριάτης, στόχος επί αιώνες μιας άσπλαχνης σάτιρας, παύει να αποτελεί γελοιογραφία για να γίνει ένα αληθινό δραματικό πρόσωπο που δεσπάζει πάνω στη σκηνή."

Την εποχή που αρχίζει να γράφει ο Ρουτζάντε, είναι ακόμα νωπή η ανάμνηση του πολέμου που προκάλεσε η λεγόμενη “Ένωση του Καμπραί”, το 1508, και που αποσκοπούσε στον αφανισμό της Ενετικής Δημοκρατίας, στην οποία ανήκε και η Πάδοβα. Η στράτευση των χωρικών, που εχθρεύονταν τόσο τους ξένους εισβολείς, όσο και τους ντόπιους μεγαλοκτηματίες, είχε παίξει, καθώς φαίνεται, αποφασιστικό ρόλο στην αντίσταση εναντίον των δυνάμεων του αυτοκράτορα Μαξιμιλιανού. “Όταν όμως τελειώσε ο πόλεμος, σημειώνει ο Μάριο Μπαράτο, ο φόβος μήπως ξεσηκωθούν οι χωρικοί, ώθησε την αριστοκρατία της Βενετίας να συμπράξει ξανά με τους παλιούς της αντιπάλους και να μοιραστεί μαζί τους την ύπαιθρο, προκειμένου να καθηλώσει τους χωρικούς στη γη και να πετύχει την πολιτική τους «επανάσταση». Η παμπάλαιη ένταση ανάμεσα στην πόλη και την ύπαιθρο, που είχε μειωθεί στο διάστημα του πολέμου, εμφανίζεται τότε ξανά, ενισχυμένη από την απογοήτευση. Μαρτυρία αυτού του φαινομένου αποτελούν οι «χωριάτες» του Ρουτζάντε, για τους οποίους η πόλη είναι ένας ξένος και εχθρικός κόσμος”.

Αποσαφηνίζοντας τι μπορεί να σημαίνει ο χαρακτηρισμός: μεταπολεμικό θέατρο, που χρησιμοποιήθηκε στην περίπτωση του Ρουτζάντε, ο Μπαράτο παρατηρεί ότι “ο ορισμός είναι σωστός αλλά με την προϋπόθεση ότι θα λάβουμε υπόψη τη δυναμική αντίφαση αυτού του θεάτρου”. Γιατί το κοινό θέλει, βέβαια, να γελάσει και να “καθησυχάσει” τους φόβους

του, αλλά τα πρόσωπα των χωρικών, που έχουν απογοητευθεί και που είναι μοιρασμένα ανάμεσα στην ανάμνηση των φοβερών δεινών που είχαν υποστεί και την ανησυχητική προοπτική που έβλεπαν να ανοίγεται μπροστά τους, προβάλλουν θέματα δραματικά.

Η αντίφαση αυτή θέτει στον καλλιτέχνη Ρουτζάντε ένα βασικό πρόβλημα: την απόσταση που χωρίζει το περιεχόμενο του θεάτρου του -που είναι η πραγματικότητα της υπαίθρου- από το κοινό στο οποίο απευθύνεται- που είναι η αριστοκρατία και η πνευματική «ελίτ» της πόλης”.

Ο χωριάτης, υποστηρίζει ο Μπαράτο “έχει την τάση να καθηλώνεται στο ρόλο του θύματος και μ’ αυτό τον τρόπο, δεν εκφράζει παρά το μοναδικό πολιτισμικό στοιχείο που διαθέτει: την ασυναγώνιστη τέχνη να αποφεύγει την αναμέτρηση με την πραγματικότητα. Αποπροσανατολισμένος από αυτήν την ίδια την πραγματικότητα που από τη μια τον αλυσοδένει και από την άλλη τον αποδιώχνει, ο χωριάτης δεν μπορεί παρά να είναι θύμα ή μυθοπλάστης.”

Και ξαναγυρίζοντας, μεσ’ απ’ αυτό το πρίσμα, στη σχέση του δραματικού προσώπου με το θεατή του καιρού του, ο Ιταλός δοκιμιογράφος και κριτικός σημειώνει ότι “η πορεία αυτού του θεάτρου έχει τέτοια συνέπεια, ώστε ο συγγραφέας καταλήγει να ξεπεράσει τον αρχικό του στόχο. Το γέλιο που γεννά ο χωριάτης γίνεται πρόκληση που απευθύνεται από τη σκηνή σ’ ένα κοινό αριστοκρατών. Γιατί το κωμικό στοιχείο προβάλλει, βέβαια, τις δειλίες του χωριάτη, αλλά φωτίζει και τα κίνητρά του (...) Βαθμιαία τείνει ν’ αποκαλύψει, με τρόπο επίμονο και σαν αυτό να συνέβαινε άθελά του, μια παρεξήγηση ανάμεσα στον συγγραφέα και το κοινό, δεδομένου ότι σπάει, στην ουσία, τη “σύμβαση” του κωμικού θεάματος. Παρασταίνοντας, μεγεθυμένη και τραχύτερη, μια πραγματικότητα που το κοινό αγνοεί, το θέατρο αυτό εκθέτει, με μορφή καταγγελίας, προβλήματα που έχουν επείγοντα χαρακτήρα και κατηγορεί ένα κοινωνικό καθεστώς”.

Και το ίδιο το πρόσωπο που έπλασε ο Ρουτζάντε; Πώς διαγράφεται μέσα από τα διάφορα έργα και σε ποια προοπτική θα έπρεπε να το δούμε; Γράφει ο Μπαράτο: "Είτε υποφέρει στο χωριό του απ' το λιμό, είτε τσακώνεται ή κάνει πονηριές για τη νομή μιας γυναίκας ή μιας αγελάδας, είτε φεύγει απ' το πεδίο της μάχης και φτάνει στη Βενετία για να προσπαθήσει μάταια- ν' αποσπάσει τη γυναίκα του από το στρατιώτη που την εκμεταλλεύεται, ή πηγαίνει να τη ζητήσει πίσω από το γέρο έμπορο που την αγόρασε «έναντι τροφίμων», ο χωριάτης μπορεί να φαίνεται, στα μάτια ενός εκλεπτυσμένου κοινού, δειλός και καυχησιάρης, κυνικός και άβουλος, κλέφτης και ψεύτης. Στην πραγματικότητα όμως άνθρωπος «κατά φύσιν» και πλάσμα της ιστορίας, είναι πάντα αθώος".

Ο Ρουτζάντε από το 1520 έως το 1526 πηγαиноέρχεται στη Βενετία και με αφορμή το καρναβάλι ή άλλες εορταστικές εκδηλώσεις, δίνει παραστάσεις, πάντα στην τοπική του διάλεκτο, που αποτελεί, κατά τον Βίτο Παντόλφι "διεκδίκηση αυτονομίας, ανεξαρτησίας, ελευθερίας." Ο ρεαλισμός του Ρουτζάντε έρχεται σε αντίθεση με τον αισθητισμό που επικρατεί στις Αυλές και αποτελεί μια μορφή αντίστασης "στην αφομοίωση, στην κατάργηση κάθε διαφοροποίησης που επιδιώκουν οι κεντρικές εξουσίες, δηλαδή η αναστημένη Αυτοκρατορία και η Εκκλησία".

Χρονικογράφος της εποχής εξαίρει το ταλέντο του Ρουτζάντε και υπογραμμίζει την επιτυχία του στη Βενετία, αλλά σημειώνει, παράλληλα, και τις αντιδράσεις που προκαλεί η τόλμη του. Από το 1528 έως το 1532 τον βρίσκουμε συχνά στην Αυλή των Έστε στη Φερράρα, που έχει σημαντική πολιτισμική παράδοση και όπου ο Αρίοστο έχει αναλάβει τον τομέα του θεάτρου. Έπαιζε μήπως ο Ρουτζάντε και στις πλατείες των πόλεων, μπροστά σ' ένα πολυπληθέστερο κοινό πράγμα που θα εξηγούσε και την μεγάλη του δημοτικότητα; Μερικοί ανάμεσά τους κι ο Ντάριο Φο - φαίνεται να το θεωρούν βέβαιο. Σε ό,τι αφορά πάντως τους χωριάτες, αυτούς που σημάδεψαν την συγγραφική του παραγωγή, το πιθανότερο είναι ότι δεν είδαν ποτέ τα έργα του.

Ο Ρουτζάντε έγραψε μέσα σε δώδεκα-δεκατρία χρόνια, επτά κωμωδίες, δύο έμμετρες στην αρχή της σταδιοδρομίας του (La Pastoral, La Betia) και τις υπόλοιπες σε πεζό (La Moschetta, La Fiorina, L' Anconitana, La Piovana, La Vaccaria). Σ' αυτές πρέπει να προστεθούν και τρεις "Διάλογοι" (Parlamento de Ruzante che iera vegnu de campo, Bilora, Dialogo Facetissimo) που αποτελούν, στην ουσία, σύντομα έργα, καθώς και δύο "Λόγοι" (Oratione) που έχουν αρετές θεατρικού μονολόγου.

Η τελευταία φάση της ζωής εκείνου που έφτασαν να χαρακτηρίσουν "πρώτο ρεαλιστή του ευρωπαϊκού θεάτρου", αναδίνει κάποια μελαγχολία. Η στερνή του δεκαετία δεν τέμνεται παρά από ένα μοναδικό γραπτό με αλληγορικές φιλοδοξίες, το Γράμμα στον Αλβαρόττο (1536). Αποδέκτης ήταν ο φίλος του που έπαιζε για χρόνια το ρόλο του Μενάτο.

Ο Ρουτζάντε πέθανε το 1542 καθώς ετοιμαζόταν ν' ανεβάσει μια τραγωδία ενός άλλου φίλου του, του Σπερόνε Σπερόνι, στην οποία λογάριαζε μάλιστα να ερμηνεύσει και ένα από τα πρόσωπα. Αναπάντεχο τέλος για έναν "παιχνιδιάρη".

ΛΑ ΜΟΣΚΕΤΑ - Εκδόσεις Ύψιλον - Μετ. Κ. Σκαλιόρας

ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Τον 16ο αιώνα η Ιταλία είναι η πιο ανεπτυγμένη και η πιο πολυάνθρωπη χώρα της Ευρώπης. Είναι κατακερματισμένη σε μικρά κράτη μεταξύ των οποίων ουσιαστική ισχύ έχουν η Νεάπολη, το Μιλάνο, η Βενετία, η Φλωρεντία, τα Παπικά κράτη. Οι διενέξεις τους όμως διευκολύνουν τις επεμβάσεις των μεγάλων δυνάμεων και τα αποτελέσματα είναι μια παρατεταμένη κατάσταση εμπόλεμων συρράξεων με κύριο χαρακτηριστικό τη ρευστότητα και τις μεταστροφές καθώς κάποιες δυνάμεις δε διστάζουν να στραφούν εναντίον των πρώην συμμάχων τους ή να συνάψουν συμμαχία με τους πρώην αντιπάλους. Όταν γεννιέται ο Ρουτζάντε, έχουν κιάλας αρχίσει οι αιματηρές αναμετρήσεις που έμειναν στην ιστορία με το γενικό χαρακτηρισμό "Πόλεμοι της Ιταλίας" και που καλύπτουν, με διάφορες ανάπαυλες, πάνω από εξήντα χρόνια, από το 1494 έως το 1559.

Τα γεγονότα που σημάδεψαν την εποχή του Ρουτζάντε ερέθισαν τη φαντασία του και αποτέλεσαν σημείο αναφοράς στα έργα του, είναι τα αποτελέσματα που προκάλεσε η «Ένωση του Καμπραί» η συμμαχία δηλαδή που σχημάτισαν το 1508 ο Πάπας Ιούλιος Β', ο γερμανός αυτοκράτορας Μαξιμιλιανός Α', ο Λουδοβίκος ΙΒ' της Γαλλίας και ο βασιλιάς της Αραγωνίας (Β.Δ. Ισπανία), Φερδινάνδος ο καθολικός, εναντίον της Βενετίας προκειμένου να ελέγξουν την εδαφική της επέκταση. Η Γαληνοτάτη Δημοκρατία του Αγίου Μάρκου περιήλθε γρήγορα σε δυσχερή θέση, στα όρια της καταστροφής. Ο κολοσσιαίος στρατός των Ενετών που αποτελείτο από 20.000 άνδρες υπέστη πανωλεθρία από τους Γάλλους το 1509 στο Ανιαντέλλο εξαιτίας μιας σειράς στρατηγικών λαθών και τα περισσότερα εδάφη που κατείχαν χάθηκαν ενώ ο Μαξιμιλιανός εισέβαλε στη Βενετία. Η Πάδοβα που ανήκε στα εδάφη της Γαληνοτάτης Δημοκρατίας από το 1405, πολιορκήθηκε και ετέθη υπό κατοχή από τα στρατεύματα του Γερμανού αυτοκράτορα. Ο κίνδυνος εξάπτει τον πατριωτισμό των

Ενετών ενώ οι αγροτικοί πληθυσμοί της περιφέρειας της Βενετίας αντιδρώντας στην έπαρση και στην σκληρότητα των κατακτητών κατατάσσονται στον τακτικό στρατό. Υπήρξαν ωστόσο και περιπτώσεις ατόμων που συνεργάστηκαν με τον εχθρό. Η Βενετία αναγκάστηκε τελικά να κάνει παραχωρήσεις στον Πάπα και στον Φερδινάνδο. Έτσι το 1510, ο Πάπας συμφιλιώθηκε με τους Ενετούς και σχημάτισε το 1511 νέα «Ιερά Συμμαχία» με την συμμετοχή της Αγγλίας και της Ελβετίας εναντίον της Γαλλίας. Το 1513 η Βενετία ηττάται από τα αυτοκρατορικά στρατεύματα στη μάχη της Μόττα. Το 1515 ο Φραγκίσκος Α' της Γαλλίας που είχε διαδεχθεί τον Λουδοβίκο ΙΒ' συμμάχησε με τους Ενετούς - πρώην εχθρούς του- για να νικήσει τις ελβετικές δυνάμεις στο Μαρινιάνο και να ανακτήσει το Μιλάνο. Έπειτα από επτά χρόνια πολέμων η Βενετία έχει κατορθώσει να επαναπροσαρτήσει πολλά από τα εδάφη που είχε χάσει και το 1516 αποφασίζει να ακολουθήσει πολιτική ουδετερότητας.

Η "Ειρήνη του Καμπραί" υπογράφηκε το 1529. Ονομάστηκε "Ειρήνη των δύο Κυριών" γιατί συνομολογήθηκε μεταξύ της Λουϊζας, βασίλισσας της Σαβοΐας, και της Μαργαρίτας, αυτοκράτειρας της Αυστρίας.

Ο Ρουτζάντε δείχνει ανάγλυφα με τη δύναμη της πέννας του ότι οι φτωχοί χωριάτες, οι άνθρωποι της υπαίθρου, ήταν εκείνοι που δεινοπαθούσαν από τους συνεχείς πολέμους και τη διχόνοια, που κληροδοτούσαν στους ανίσχυρους ψυχικές καταπτώσεις, κρίσεις και αναστατώσεις. Οι τύχες της Γαληνοτάτης συμπαρέσυραν τον κόσμο των χωρικών, που όπως φάνηκε κατά τη διάρκεια των συρράξεων, έδωσαν την πίστη και την υποταγή τους στη Βενετία χωρίς η τελευταία να δείξει κάποιο σημάδι γνήσιου ενδιαφέροντος γι' αυτούς.

Γεγονότα που συμβαίνουν τον καιρό του Ρουτζάντε

1495: Επιδημία σύφιλης μαστίζει τη Β. Ιταλία. Αποδόθηκε στα γαλλικά στρατεύματα του Καρόλου Η' που εισέβαλαν από τη Νεάπολη.

1511: Εξέγερση των χωρικών στη Φριούλη (που υπάγεται στη Βενετία).

1514: Εξέγερση των χωρικών στην Ουγγαρία.

1517: 95 θέσεις του Λουθήρου (που καταδικάζουν τα συχωροχάρτια του Πάπα).

1524: Εξέγερση των χωρικών στη Γερμανία.

1527: Ληλασία της Ρώμης από το στρατό του Καρόλου Ε'.

1529: Πολιορκία της Βιέννης από τους Τούρκους.

1530: Στέψη (ως αυτοκράτορα) του Καρόλου Ε'.

1535: Εκτέλεση του Τόμας Μορ.

1537: Δολοφονία του Αλεξάνδρου των Μεδίκων.

1538: Συμμαχία ανάμεσα στον Πάπα, τον Κάρολο Ε' και τη Βενετία.

1539: Απεργία των τυπογράφων στη Λυών και στο Παρίσι.

1542: Συμμαχία ανάμεσα στον Κάρολο Ε' και τον Ερρίκο Η'.

Δραστηριοποίηση στη Ρώμη της Ιερής Εξέτασης.

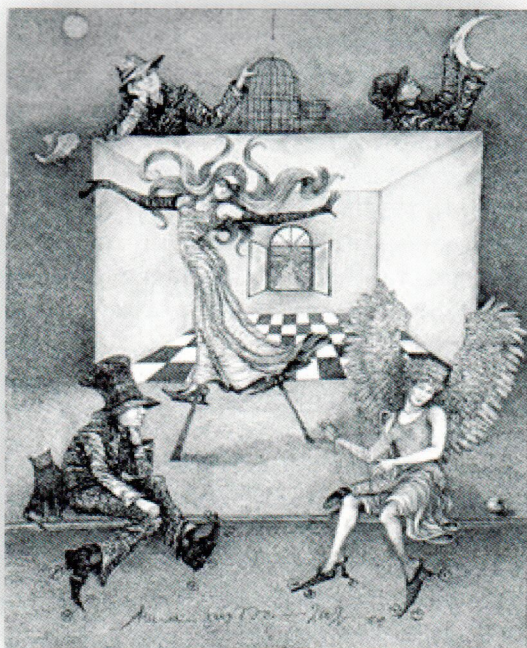
Στον ελληνικό χώρο την ίδια εποχή, έχουμε:

1500: Κατάληψη της Μεθώνης και της Κορώνης από τους Τούρκους.

1522: Άλωση της Ρόδου.

1537: Πολιορκία της Κέρκυρας.

1540: Παραχώρηση από τη Βενετία, του Ναυπλίου και της Μονεμβασιάς στους Τούρκους.

Η πνευματική ζωή

Στα χρόνια που έζησε ο Ρουτζάντε χωρούν οι μείζονες προσωπικότητες της Αναγέννησης και της Μεταρρύθμισης. Αρκεί να αναφέρουμε τα ονόματα του Λούθηρου, του Ζβίγγλιου, του Μελάγχθωνα, του Καλβίνου, του Ντα Βίντσι, του Μιχαηλάγγελου, του Ραφαήλου, του Τισιανού, του Παλάντιο, του Αρετίνου, του Ραμπελαί, του Ντύρερ, του Γαλιλαίου Γαλιλέι, του Μακιαβέλι. Σε ό,τι αφορά τον Ρουτζάντε ενδιαφέρει να ξέρουμε ότι ο Αριόστο που θα γινόταν αργότερα φίλος του- τυπώνει το 1516 τον "Ορλάνδο μαινόμενο". Πρέπει να σημειώσουμε ότι το έργο του Μακιαβέλι "Μανδραγόρας" είναι ήδη γνωστό το 1520. Ιδιαίτερη μνεία αξίζει, εξ άλλου, να γίνει για τον Έρασμο - ορισμένοι ερευνητές διακρίνουν την επίδρασή του στο έργο του Ρουτζάντε - που πέρασε, όπως κι ο Κοπέρνικος, απ' το Πανεπιστήμιο της Πάδοβας. Πολλές δεκαετίες αργότερα βρίσκουμε στην Πάδοβα και τον Γαλιλαίο, για τον οποίο μαθαίνουμε πως είχε στο προσκέφαλό του τις κωμωδίες του Ρουτζάντε.

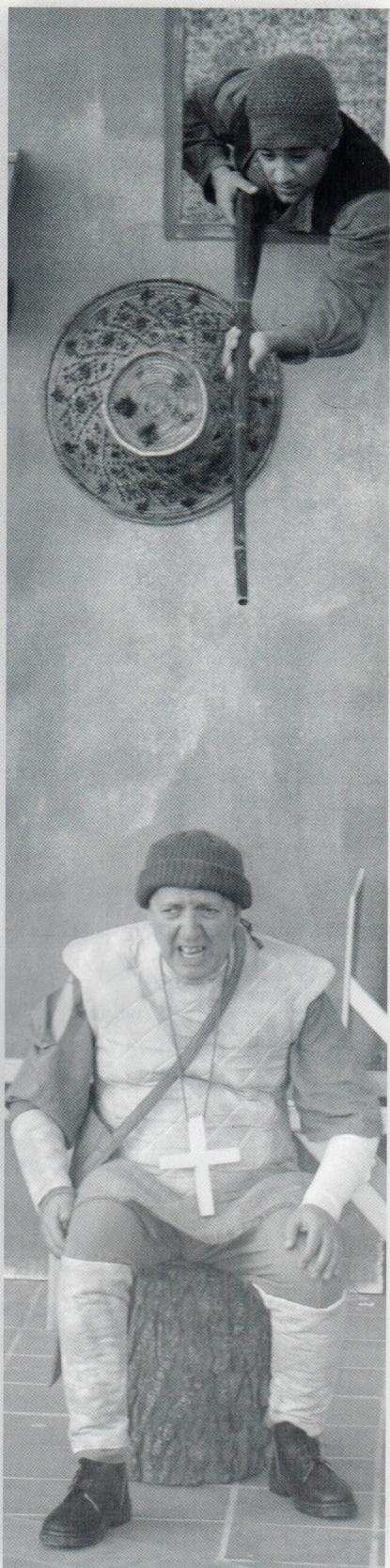

Η πνευματική ζωή του ελληνισμού έχει, εκείνη την εποχή, πολυάριθμες διασυνδέσεις με την ιταλική παιδεία. Η παρουσία των Ελλήνων λογίων και φοιτητών στην Πάδοβα είναι, στα χρόνια του Ρουτζάντε, αλλά και νωρίτερα ή αργότερα, εξαιρετικά έντονη. Σημαντικό γεγονός αποτελεί, επίσης, η ίδρυση, το 1514, του Ελληνικού Γυμνασίου της Ρώμης. Το 1519 τυπώνεται στη Βενετία ο "Απόκοπος" του Μπεργαδή και το 1524 ένα στιχούργημα του Γ.Ι. Γλυκού με τίτλο: "Πένθος θανάτου, ζωής μάταιον και προς Θεόν επιστροφή". Το 1528 ο Δαμασκηνός Στουδίτης δημοσιεύει μια συλλογή ομιλιών, "το Θησαυρό". Τον ίδιο, ίσως, χρόνο, ο Επτανήσιος Ιάκωβος Τριβώλης κυκλοφορεί την έμμετρη "Ιστορία του Ταγιαπιέρα", όπου εξυμνεί τα κατορθώματα ενός Βενετσιάνου ναυτικού που πολέμησε τους Τούρκους. Το 1529, τυπώνεται η ελληνική μετάφραση της "Θηρηίδας" του Βοκκάκιου. Ο Κερκυραίος Ιωαννίκιος Καρτάνος δημοσιεύει το 1536 το "Άνθος και αναγκαιότατον της παλαιάς τε και νέας διαθήκης". Και το 1540 ξαναβρίσκουμε τον Ιάκωβο Τριβώλη, με την -έμμετρη πάντα - "Ιστορία του Ρε της Σκωτίας με την Ρήγισσα

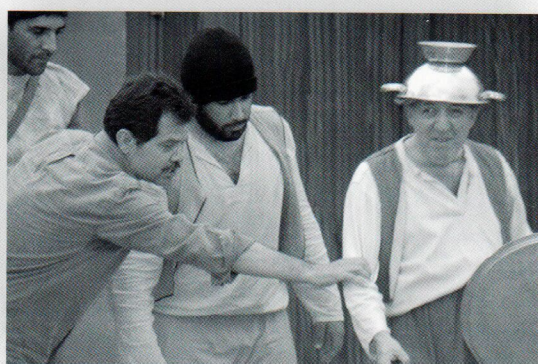
της Εγγλητέρας", όπου η υπόθεση είναι παρμένη από τον Βοκκάκιο.

Ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει, εξ άλλου, ένα άτεχνο κατά τα άλλα - στιχούργημα του Τζάνε Κορωναίου, γραμμένο το 1519, όπου εξυμνούνται τα ανδραγαθήματα του Έλληνα μισθοφόρου Μερκουρίου Μπούα, που έφτασε να γίνει αρχιστράτηγος των Ενετών, παρά το γεγονός ότι είχε πολεμήσει εναντίον τους. Ο Κορωναίος εξιστορεί διεξοδικά τους πολέμους στους οποίους αναφέρεται και ο Ρουτζάντε, αδιαφορώντας για την έλλειψη οποιουδήποτε ηθικού ερείσματος στις επιλογές του Μπούα. «Κ' εις όποιον πόλεμον βρεθής, ή δίκη ή αδίκως της αυθεντιάς σου πάραυτα χαρίζ' ο Θεός το νίκος».

ΛΑ ΜΟΣΚΕΤΑ - Εκδόσεις Ύψιλον

Ευχαριστούμε θερμά:

- τη μεταφράστρια - ηθοποιό Ελπίδα Μπραουδάκη
- το μουσικοσυνθέτη Κυριάκο Σφέτσα
- τη Θεατρική Εταιρία "Παλκοσένικο" και τον ηθοποιό και σκηνοθέτη Χρήστο Τσάγκα για την παραχώρηση της μουσικής
- το Μύρωνα Μαραγκάκη για το φροντιστηριακό υλικό
- το Νίκο Μαρούγκα

